

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Стабілізація вітчизняної економіки та поступове збільшення економічного потенціалу держави безпосередньо пов'язані зі стабільним розвитком промисловості. У складних соціально-економічних умовах господарювання промислових підприємств виникають чинники зовнішнього та внутрішнього характеру, які дестабілізують їх виробничу діяльність.

Кожне з вітчизняних підприємств, працюючи стабільно чи з кризовими симптомами у діяльності, повинне враховувати неминучість виникнення ризикових ситуацій, котрі можуть призвести до збоїв у його роботі або до серйозної дестабілізації.

В умовах сучасного економічного розвитку постає необхідність впровадження на багатьох вітчизняних підприємствах елементів антикризового фінансового управління. Ігнорування потреби в антикризових заходах може привести до неконтрольованого розвитку фінансової кризи, банкрутства та ліквідації суб'єктів господарювання. Слід відмітити, що низка питань стосовно саме антикризового фінансового управління залишається нерозглянутою повною мірою, а саме: потребують удосконалення теоретико – методичні положення антикризового фінансового управління.

Фахівці часто під антикризовим управлінням розуміють або управління в умовах кризи, або управління, спрямоване на вихід підприємства з кризового стану, у якому воно вже знаходиться. Ці напрямки найшли відображення у багатьох публікаціях вітчизняних та зарубіжних вчених: Є.М. Андрущак, В.Г. Балашова, В.В. Григор'єва, В.И. Гусева, Г.П. Іванова, Е.М.Короткова, О.О. Беляєва, Д.В. Валового, Н.І. Глазунової, А.Г. Грязьової, Р.Г. Афанасьєва, Т.С. Клебанової, О.М. Бондара, О.В. Мозенкова.

Але подібне трактування сутності антикризового управління послабляє його запобігальну, випереджальну спрямованість. Таким чином, не вирішеним є питання розгляду антикризового управління як процесу запобігання кризи. Тому необхідно зробити акцент у системі антикризового управління саме на передкризову підготовку підприємства, профілактичну роботу з недопущення кризи. Реалізація набору антикризових процедур, а саме передкризова підготовка, дозволить знизити ймовірність виникнення кризових ситуацій і банкрутства, підвищити ефективність діяльності підприємства в цілому.

Метою статті є розробка теоретичних положень антикризового управління підприємством у ринковому середовищі з урахуванням його попереджуючої функції.

Наявність антикризового управління обумовлена необхідністю фінансового оздоровлення численних підприємств, що функціонують у стані хронічної неплатоспроможності.

Аналіз літературних джерел дозволяє говорити про те, що існують розходження в самому підході до проблем антикризового управління. Деякі автори розглядають антикризове управління з погляду проблем фінансів на мікрорівні, інші розглядають комплекс проблем, зв'язаних не тільки з кризою окремого підприємства, але і з кризою в державних фінансах [1]. Іноді автори, говорячи про антикризове управління, приділяють увагу тільки процедурам банкрутства підприємства.

У деяких публікаціях під антикризовим управлінням розуміють управління фірмою в умовах загальної кризи економіки [4], в інші – управління фірмою напередодні банкрутства, треті ж пов'язують поняття антикризового управління з діяльністю антикризового керуючого в рамках судових процедур банкрутства [2].

Дослідження показали наявність різних трактувань антикризового управління. Слід погодитися з Василенко В.О., який характеризує антикризове управління як управління, в якому поставлено певним чином передбачення небезпеки кризи, аналіз її симптомів, заходів по зниженню негативних наслідків кризи й використання її факторів для наступного розвитку [1].

А.Г. Грязнова зазначає, що «антикризове управління – це така система управління, яка має комплексний характер та спрямована на запобігання або ліквідацію небажаних для бізнесу явищ шляхом використання всього потенціалу сучасного менеджменту, розробки та реалізації на підприємстві спеціальної програми, що має стратегічний характер і дає змогу ліквідувати тимчасові ускладнення, зберегти та примножити ринкові позиції за будь-яких обставин, при використанні в основному власних ресурсів» [4].

Е.С. Мінаєв розглядає антикризове управління як комплекс послідовно здійснюваних заходів щодо запобігання, профілактики, подолання кризи, зниження рівня її негативних наслідків [2].

Л.С. Ситник під антикризовим управлінням розуміє «здатність до розробки оптимальних шляхів виходу з кризової ситуації, визначення пріоритетних цінностей підприємства в умовах кризи, координації діяльності підприємства та його працівників щодо запобігання кризи, досягнення ефективності їх праці в екстремальних умовах» [1].

Л.О. Лігоненко висловлює думку, що антикризове управління є складовою менеджменту в цілому. За її словами, «антикризове управління – це постійно організоване управління, спрямоване на найбільш оперативне виявлення ознак кризового стану та створення відповідних передумов для його своєчасного подолання з метою забезпечення відновлення життєздатності окремого підприємства, запобігання його банкрутству» [2].

Таким чином, більшість авторів розглядає антикризове управління як процес виведення деякого об'єкта зі становища кризи. Подібне трактування антикризового управління не враховує його важливої попереджуючої функції. Тому антикризове управління доцільно розглядати як сукупність двох взаємозалежних блоків: попереджуючого управління, тобто управління по «слабких» сигналах, і кризового управління, тобто управління по «сильних» сигналах.

Ю.В. Прохоровою уточнено зміст поняття «антикризове фінансове управління», що дало змогу трактувати його як комплекс постійно діючих, взаємообумовлених і взаємопов'язаних складових управлінського процесу, спрямованих на запобігання, попередження та подолання фінансових криз або усунення їх негативних наслідків для підприємства за допомогою використання всього потенціалу сучасного менеджменту фінансовим підрозділом підприємства [5].

Значення антикризового управління полягає в тому, що воно: проясняє виниклі проблеми в діяльності підприємства; дозволяє перебороти важкий період; знижує ризик банкрутства і ліквідації; координує діяльність підприємства в цілому; виділяє пріоритетність проблем; сприяє мобілізації, раціональному розподілу і використанню ресурсів; допомагає перебороти невизначеність ринкового середовища і вийти на новий виток свого розвитку.

Г.В. Тельнова розглядає антикризове управління як сукупність форм і методів реалізації антикризових процедур стосовно до конкретного підприємства. Антикризове управління – це управління, здатне з'якшувати кризи, а також утримувати функціонування підприємства в режимі виживання в даний період і виводити його з кризового стану з мінімальними втратами. Даний вид управління припускає застосування до підприємства економічно і соціально виправданих оздоровчих процедур, спрямованих на підвищення його конкурентоздатності [3].

О.П. Степаненко зазначає, що антикризове управління підприємством являє собою систему управління підприємством, що має комплексний характер і спрямована на запобігання та усунення несприятливих для його діяльності явищ. Це здійснюється за допомогою розробки і реалізації на підприємстві спеціальних заходів, які мають стратегічний характер і дають змогу усунути тимчасові перешкоди, зберегти і зміцнити ринкові позиції [6].

На нашу думку, найбільш ефективним є системний підхід до антикризового управління, коли воно розглядається як комплекс заходів від попередньої діагностики кризи компанії до методів його подолання. Головне в антикризовому управлінні підприємством, на наш погляд, полягає в створенні умов, коли фінансова скрута не може мати постійного характеру. Налагоджений управлінський механізм усуває виникаючі проблеми до того, як вони прийняли необоротний характер. Тому основною метою антикризового управління є розробка й реалізація заходів, спрямованих на нейтралізацію найнебезпечніших факторів, що приводять підприємство до кризового стану. Під антикризовим управлінням пропонується розуміти таку систему управління, яка має комплексний, системний характер і спрямована на запобігання або усунення несприятливих явищ за допомогою розробки і реалізації спеціальної програми, яка має стратегічний характер та дозволяє усунути тимчасові утруднення в основному за рахунок власних ресурсів.

На всіх етапах розвитку підприємства увага керівництва має бути зосереджена на своєчасному «уловлюванні» сигналів, що свідчать про можливе погіршення положення підприємства, його конкурентного статусу. Для цього необхідно побудувати систему, що дозволяє поєднувати кількісний та якісний аналіз сигналів про загрозу наближення кризового стану, тобто істотного зниження конкурентного статусу підприємства.

Узагальнення результатів теоретичного дослідження підходів антикризового управління до виявлення кризової ситуації та обґрунтування рішень по виходу з неї дозволило визначити основні принципи системи антикризового управління підприємством:

- рання діагностика розвитку кризових явищ у фінансовій діяльності підприємства;
- диференціація відхилень за ступенем їх небезпеки для фінансового стану підприємства;
- класифікація факторів, що впливають на підприємство, і постійний моніторинг їх змін;

дієва реакція підприємства на ступінь реальної загрози його фінансовому рівновазі.

Вище викладене підтверджує необхідність поглибленого дослідження методологічних основ раннього виявлення та подолання фінансової кризи підприємств, а також свідчить про актуальність проблематики у науковому та практичному плані.

Підводячи підсумок вищесказаному, необхідно відзначити, що уточнення і розуміння сутності антикризового управління дозволить розробити діючий механізм виводу підприємства або з передкризового, або з кризового становища, а це, в свою чергу, істотно позначиться на оздоровленні економіки країни в цілому. Антикризове фінансове управління підприємством повинно бути спрямовано на вирішення ряду задач, основною з яких є своєчасне діагностування фінансового стану підприємства та вживання необхідних антикризових фінансових заходів з попередження кризи. Вживання заходів антикризового фінансового управління по попередженню фінансової кризи на підприємстві є найбільш економічним напрямом його управління.

Література

1. Антикризисное управление / В.О. Василенко, Л.С. Ситник; под ред. Э.М. Короткова. – М.: Инфра-М, 2000. – 432 с.
2. Основи фінансового менеджменту / Е.С. Мінаєв, Л.О. Лігоненко; под ред. Є. Брігхем. – Київ: Молодь, 1997. – 1000 с.
3. Булеев И.П. К вопросу о сущности дефиниций «антикризисное управление» / И.П. Булеев, А.В. Тельнова // Економіка промисловості. – Донецьк, 2005. – №5. – С. 60-63.
4. Оценка бизнеса / под ред. проф. А.Г. Грязновой, проф. М.А. Федотовой. – М.: «Финансы и статистика», 1999. – 236 с.
5. Прохорова Ю.В. Антикризове фінансове управління підприємств: теоретичні підходи в сучасних економічних умовах / Ю.В. Прохорова // Вісник економіки транспорту і промисловості (збірник науково-практичних статей). – 2006. – № 15-16. – С. 100 – 103.
6. Технології антикризового управління / С.К. Рамазанов, О.П. Степаненко, Л.А. Тимашова. – Луганськ: Вид-во Східноукраїнського університету імені Володимира Даля, 2004. – 192 с.

Рецензент докт. екон. наук, професор Г.Г. Савіна

658.147

*Проволоцька О.М., к.е.н., доцент,
Ясиненко Д.В., студент,
Криворізький національний університет*

АКЦІОНЕРНИЙ КАПІТАЛ: СУТНІСТЬ ТА МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ

В процесі роздержавлення економіки більшість підприємств України трансформувалися в акціонерні товариства. Та, як свідчить практика, більшість трансформованих підприємств виявилися неспроможними ефективно управляти акціонерним капіталом, що відобразилося у низькій ефективності його використання та нереалізованому інвестиційному потенціалі акціонерних товариств. Тому дослідження сутності акціонерного капіталу та обґрунтування методичного інструментарію оцінки ефективності використання акціонерного капіталу є досить актуальними. Крім того, слід зазначити, що теорія акціонерного капіталу є науковим підґрунтям, що сприяє розв'язанню проблем економічного зростання, відтворення та розподілу сукупного капіталу, зростання підприємницької та інвестиційної активності підприємств.

Важливу роль у формуванні теоретичного та методичного підґрунтя дослідження акціонерного капіталу відіграють праці як зарубіжних так і вітчизняних науковців, зокрема: С.Фішер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензі, Б. Мінц, М. Шварц, Дж. Робінсон, а також В. Бодров, В. Кудряшов, С. Мочерний, Г.Савицька, В. Шелудько, В. Федоренко та ін.

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень акціонерного капіталу, окремі питання залишаються недостатньо вивченими і висвітленими в економічній літературі. Так, на даний момент відсутнє чітке визначення акціонерного капіталу, яке б відображало його сутність та особливості функціонування, недостатня увага приділяється методичному забезпеченню комплексного аналізу ефективності використання акціонерного капіталу підприємства.

У зв'язку з вищенаведеним метою даної роботи є визначення сутності акціонерного капіталу та